

Smrt a pohřbívání na pomezí tisíciletí
Marta Hříbalová
Posudek bakalářské práce

Autorka si vytkla za cíl hledat svou bakalářskou prací odpověď na otázku, jaké postoje ke smrti a pohřebním obřadům zaujímá v Praze současná mladší střední generace. Těžištěm práce měla proto být sedmá kapitola věnovaná rozhovorům se šesti respondenty dané věkové kategorie. Tj. necelých deset stran textu (s. 40-49) shrnutých na pouhých 14 řádcích (s. 49-50)! Předchozích třicet pět stran mělo tvořit pouze úvod, metodický rámec a širší zakotvení tématu. Výsledky celého studia autorka shrnuje v závěru na necelých dvou stranách (s. 50-51)! Již tato jednoduchá statistika naznačuje, že předložená bakalářská práce není prostá problémů.

Za nejméně závažná považuji drobná pochybení, nejasnosti a omyly. Autorka např. v textu několikrát opakuje (s. 9, s. 36), že doplňkový terénní výzkum na pražských hřbitovech prováděla ve dnech 10.-17. dubna, neupřesňuje však, kterého roku. Rozbor použité literatury zahajuje výčtem vědních oborů, které se sledovaným tématem zabývají, neuvádí však etnologii (s. 14). Na s. 17 v téže kapitole však Alexandru Navrátilovou, jednu z nejvýznamnějších domácích badatelek, charakterizuje jako etnoložku (s. 17). Lze připustit, že publikace věnující se úpravě hrobů můžeme charakterizovat jako specifickou literaturu zahradnickou. Za naprostý nonsens však považuji zařazení této literatury do širší kategorie prací z oblasti biologie (s. 14). V rámci kapitoly 7 autorka nedůsledně čísluje podkapitoly (po 7.2 následují dvě podkapitoly označené 7.4 – s. 46 a 47). Ačkoliv v textu autorka rozlišuje literaturu a prameny, v závěrečném soupisu tak nečiní a na závěr seznamu použité literatury uvádí zákon 256/2001 o pohřbnictví (s. 53), tj. pramen. V seznamu otázek pokládaných respondentům uvádí pod č. 21 a 24 stejnou otázku (s. 55). Závěrečných šest stran obrazových příloh (s. 57-62) není číslováno a v textu chybí k jednotlivým obrázkům odkazy. Obrazové přílohy tak postrádají podstatnou část svého možného významu.

Podstatně závažnější jsou nedostatky ve formulaci vlastního textu. Zvláště ve struktuře kapitoly 4. (Pohřební rituály), která by měla tvořit širší rámec vlastního terénního výzkumu a rozhovorů s respondenty (s. 22n). Autorka nepravidelně střídá poznatky z odborné literatury a pramenů s vlastními úvahami a postřehy z terénu, aniž by příliš dbala na logické propojení jednotlivých částí textů. Někdy dosahuje nechtěně až groteskního účinku, jako např. když podkapitolu 4.1. Co dělat po smrti blízkého člověka? (s. 23n) zahajuje lékařskou definicí smrti, z níž přechází k charakteristice pražských pohřebních ústavů a končí konstatováním, že každý, kdo vypravuje pohřeb má nárok na sociální dávku ve výši 5000,- Kč. Obdobně lze hodnotit i strukturu textu v kapitole 7, zvláště podkapitoly 7.2. a obou podkapitol 7.4. Těmto částem textu by prospělo důsledné uplatňování tradiční struktury odborného textu. Tj. úvod tvořený přehledem osud publikovaných názorů a poznatků – stať tvořená výsledky vlastního studia – a nakonec vlastní dílčí shrnutí.

Nejzávažnějším nedostatkem bakalářské práce M. Hříbalové je však zjevně neujasněná celková koncepce práce. Autorka v úvodu deklaruje snahu studovat vztah současné mladší střední generace na základě rozhovorů z respondenty. Zamýšlené těžiště práce však tvoří pouhou čtvrtinu textu, shrnutou na závěr několika povrchními konstatováními bez sebemenší snahy o vlastní hodnocení, natož interpretaci zjištěných poznatků. Srovnání vlastních poznatků s odbornou literaturou (podkapitoly 7.2.-7.4.) je značně povrchní a nedůsledné. Paradoxně podstatně propracovanější je část věnovaná výzkumu vzorku pražských hřbitovů (kapitoly 5 a 6), která měla být pouze součástí úvodu k vlastnímu výzkumu. Za značně problematický považuji rovněž úvod do tématu studiu obsažený v kapitole čtvrté. Pod názvem pohřební rituály se skrývají podkapitoly 4.1. Co dělat po úmrtí blízkého člověka? (pokus o charakteristiku podniků pohřební služby v Praze); 4.2. Průběh pohřebního obřadu v Praze

(vládní nařízení týkající se pohřbu jakožto překážky v práci; stručný přehled technických a statistických dat o obřadních síních a průběhu pohřbů; informace o ekologických rakvích; možnosti ukládání zpopelněných ostatků); 4.3. Nové možnosti pohřbu (stručná informace o netradičních formách pohřbů v zahraničí); 4.4. Truchlení (pokus o přehled názorů na bezprostřední reakci pozůstalých na úmrtí blízké osoby podle antropologické literatury). Takto pojatá představa obsahu pojmu pohřební rituály je zcela nedostatečná, zmatená a jako východisko pro hlubší poznání problému v podstatě nepoužitelná. Neujasněnou koncepcí bakalářské práce autorka bohužel potvrdila platnost známého rčení, že méně bývá často více. Důkladné vyhodnocení pouze jednoho tématu (např. provedených rozhovorů, důkladný terénní výzkum pražských hřbitovů nebo i důkladné hodnocení průběhu pohřbů v pražských obřadních síních) by bylo mnohem užitečnější, než zmatené těkaní mezi mnoha dílčími náměty. Lze jen litovat, že při promyšlení koncepce bakalářské práce se autorce nestala vzorem např. opakovaně citovaná práce M. Heřmanského, který důkladným studiem tzv. domácích oltáříčků významně přispěl k poznání současného vztahu člověka ke smrti. Velmi inspirativní je rovněž studie vedoucí práce O. Nešporové o pomnících na místech tragických dopravních nehod. Závěrem lze shrnout, že autorka svou prací nechtěně potvrdila úvodní hypotézu (s. 5), že smrt není pro současnou společnost tabu. Pouze nevíme, jak o ní hovořit. I přes veškeré výše uvedené výtky však neupírám M. Hříbalové snahu o zpracování tématu, jistou znalost odborné literatury a metod terénní práce a nepochybně i značné badatelské úsilí zvláště při práci v terénu a navrhuji proto práci k obhajobě a hodnocení počtem 20 kreditů, tj. známkou tři.

V Praze 1. září 2007

doc. PhDr. Václav Matoušek, CSc.